

Notat

Ministeriet
for Ligestilling
og Kirke

Høringsnotat vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning (Præsters ret til at undlade at vie to personer af samme køn)

Dato: 8. marts 2012

Dokument nr. 26457/12

Sagsbehandler
Marjun Egholm

1 Høringsprocessen

1.1 Høring over ministeren for ligestilling og kirkes lovforslag

Et udkast til forslag til lov om ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning (Præsters ret til at undlade at vie to personer af samme køn) blev sendt i høring den 18. januar 2012 med frist for bemærkninger den 22. februar 2012.

Lovforslaget blev sendt i høring hos samtlige biskopper, provster, præster og menighedsråd, Landsforeningen af Menighedsråd, Danmarks Provsteforening, Den danske Præsteforening, Danmarks Kordegneforening, Danmarks Kirketjenerforening, Danmarks Kirkemusiker Forening, Dansk Organist og Kantor Samfund, Foreningen af Danske Kirkegårdsledere, Foreningen af Sognemedhjælpere i Danmark, Forbundet af Kirke- og Kirkegårdsansatte, Organistforeningen, 3F, Det Mellemkirkelige Råd, Danske Sømands- og Udlandskirker, Selskab for Kirkeret, Kirkelig Forening for den Indre Mission, Luthersk Missionsforening, Evangelisk Luthersk Missionsforening, Evangelisk Luthersk Netværk, Tidehverv, Menighedsfakultetet, Dansk Bibelinstitut, Kristeligt Forbund for Studerende, Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse, Kirkelig Fornylse, Grundtvigsk Forum, Dansk Diakoniråd, Social- og Integrationsministeriet og Landsforeningen af Bøsser, Lesbiske, Biseksuelle og Transpersoner.

Der er modtaget 111 høringssvar fra i alt 1738 myndigheder, organisationer og privatpersoner.

1.2 Høring over social- og integrationsministerens lovforslag

I samme periode, 18. januar 2012 – 22. februar 2012, sendte Social- og Integrationsministeriet, Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen et udkast til forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, lov om ægteskabets retsvirkninger, retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab (Ægteskab mellem to personer af samme køn) i høring.

En del af de høringssvar, som er modtaget i Ministeriet for Ligestilling og Kirke indeholder bemærkninger vedrørende Social- og Integrationsministeriets udkast til lovforslag. Flere anfører, at deres høringssvar også er sendt til Social- og Integrationsministeriet, Ankestyrelsen, Familieretsafdelingen. Disse høringssvar fordeler sig sådan, at 1646 myndigheder, organisationer og

privat personer afviser, at det skal være muligt for to af samme køn at indgå ægteskab i kirken¹. 26 myndigheder, organisationer og privatpersoner støtter forslaget².

Side 2
Dokument nr. 26457/12

Samtlige biskopper, Danmarks Provsteforening og Den danske Præsteforening er blevet hørt om udkast til forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, retsplejeloven og om ophævelse af lov om registreret partnerskab (Ægteskab mellem to personer af samme køn).

2 Beskrivelse af hørings svarene til lovforslag om frihedsrettigheder for præster

De modtagne hørings svar fordeler sig således:

1. Svar fra de 10 biskopper
2. Svar fra 46 præster og provster.
3. Svar fra 30 menighedsråd
4. Svar fra Landsforeningen af Menighedsråd, Den danske Præsteforening, Danmarks Provsteforening, Selskab for Kirkeret, Indre Mission, Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse, Dansk Bibel-Institut, Kristeligt Forbund for Studerende, Evangelisk-Luthersk Missionsforening, Luthersk Mission, Evangelisk-Luthersk Netværk, Menighedsfakultetet og Landsforeningen af Bøsser, Lesbiske, Biseksuelle og Transpersoner, jf. høringslisten.
5. 35 svar fra andre organisationer, grupper og private. Herunder et svar med 1416 underskrifter, 61 underskrifter fra Randers Indre Mission, en underskriftsindsamling på 87 borgere samt et svar på vegne af 40 organister.

Overordnet kan hørings svarene beskrives således:

	Svar fra	Frihedsrettigheder for præster		Frihedsrettigheder for kirkefunktionærer	
		Ja	Nej	Ja	Nej
Biskopper	10	10	0	0	0
Menighedsråd	30	29	1	16	0
Præster/provster	46	39	0	27	0
Andre høringsparter	13	12	0	7	0
Private	1639	70	0	107	0
I alt	1738	160	1	157	0

¹ Fordelt på 19 menighedsråd, 34 præster/provster, 8 høringsparter og 1585 privatpersoner. Hørings svar fra biskopper er ikke talt med.

² Fordelt på 9 menighedsråd, 10 præster/provster, 3 høringsparter, 4 privatpersoner. Hørings svar fra biskopper er ikke talt med.

2.1 Frihedsrettigheder for præster

Svar fra biskopperne

Biskoppen over Københavns Stift, biskoppen over Roskilde Stift, biskoppen over Ribe Stift, biskoppen over Haderslev stift og biskoppen over Aalborg Stift kan tilslutte sig lovforslaget.

Biskoppen over Århus Stift har ingen bemærkninger til lovforslaget.

Biskoppen over Fyens Stift kan ud fra en pragmatisk forståelse tilslutte sig lovforslaget.

Biskoppen over Viborg Stift tager lovforslaget til efterretning og bemærker, at der muligvis kan forekomme problemer i de valgmenigheder, hvor der kun er en præst, og hvor præsten ikke ønsker at vie to personer af samme køn.

Biskoppen over Lolland-Falsters Stift tilslutter sig lovforslaget, men bemærker, at han er modstander af indførelse af et ritual. Finder, at ordet *hensigtsmæssigt* bør udgå af bemærkningerne til lovforslaget.

Biskoppen over Helsingør Stift kan ikke tilslutte sig den påtænkte lovgivning om, at det skal være muligt for at to af samme køn kan indgå ægteskab. Biskoppen anfører, at lovforslagets bemærkninger om, at biskopperne har tilkendegivet, at de vil indgå i arbejdet med at udarbejde ritualerne, ikke inkluderer biskoppen over Helsingør Stift. Biskoppen finder, at den påtænkte frihedslovgivning, som giver den enkelte præst ret til at nægte at deltage i vielsehandlingen for homoseksuelle, ikke i tilstrækkelig grad imødekommer den retssikring, folkekirken som helhed har krav på som et trossamfund, der har den fulde ret til at varetage sine egne legitime teologiske interesser.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger

Formålet med lovforslaget er ikke at regulere valgmenighedsmedlemmers ret til kirkelig betjening ved valgmenighedens præst. Der henvises til lov om valgmenigheder, herunder tilsynsbestemmelsen i valgmenighedslovens § 4. Hvis et medlem af en valgmenighed melder sig ud af valgmenigheden, vil den pågældende – medmindre vedkommende melder sig ud af folkekirken – fortsat være medlem af folkekirken og som hovedregel høre til sognemenigheden i bopælssognet, jf. § 6, stk. 1, i medlemskabsloven. Der henvises til lovforslagets almindelige bemærkninger pkt. 3.1.1 samt bemærkningerne til lovforslagets § 1, nr. 1.

Ordet *hensigtsmæssigt* er udgået af bemærkningerne i lovforslagets pkt. 3.2.

Det fremgår af pkt. 3.2 i bemærkningerne til lovforslaget, at hovedparten af biskopperne har tilkendegivet, at de vil indgå i arbejdet med at udarbejde ritualerne.

Svar fra præster/provster og menighedsråd og høringsparter

Side 4
Dokument nr. 26457/12

39 præster/provster støtter, at der indføres frihedsrettigheder for præster, mens en er imod.

29 menighedsråd kan gå ind for lovforslaget. Et af menighedsrådene foreslår, at der ikke lovgives herom, men at præsters mulighed for at undlade at medvirke ved vielse eller velsignelse af par af samme køn i stedet fastsættes i en bekendtgørelse.

Et flertal i Landsforeningen af Menighedsråds bestyrelse kan gå ind for lovforslaget.

Danmarks Provsteforening tilslutter sig lovforslaget.

Den danske Præsteforening kan tilslutte sig lovforslaget og dettes bemærkninger om, at der udarbejdes et selvstændigt ritual for personer af samme køn.

Indre Mission mener, at lovforslaget er en direkte indgriben i folkekirkens indre anliggender, og ønsker, at det autoriserede ritual forsynes med en præambel om, at ”præster, der af teologiske grunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse er fritaget for at bruge det”. Endvidere bør ordet *hensigtsmæssig* udgå af bemærkningerne til lovforslaget.

Dansk Bibel-institut, Kristeligt Forbund for Studerende, Evangelisk Luthersk Missionsforening og Luthersk Mission anfører, at der i praksis er tale om et angreb på den traditionelle forståelse af ægteskabet og et dybt indgreb i folkekirkens indre anliggender. De udtrykker glæde over, at lovforslaget giver præster mulighed for at blive fritaget for at foretage vielser af personer af samme køn,

Menighedsfakultetet anfører, at lovforslagets forsøg på at give plads til mindretalsgruppers ret til at frasige sig brugen af et velsignelses- og vielsesritual af homoseksuelle ikke vil ændre på de radikale konsekvenser af en omdefinering af ægteskabet. Bibelen og bekendelsen er grundlaget for kirken og dens lære. Kirken er ikke præsternes alene.

Selskab for Kirkeret har ikke bemærkninger til lovudkastet, ”idet man har noteret sig, at lovudkastet er i overensstemmelse med den frihedstradition, der består inden for folkekirken.”

Nordisk Nettverk for ekteskabet anfører, at lovforslaget reelt påtvinger en kirke med kristen bekendelse at afvise sine egne bekendelsesskrifter og underlægge sig regeringens diktat om, at ægteskabet skal være et begreb, der dækker over et forhold bestående af to af samme køn. Anfører, at præsters ret til at undlade at vie to personer af samme køn er en afledningsmanøvre fra den reelle debat. Dersom regering og folketing vedtager, at kirken skal ændre sin forståelse af ægteskabet, er det en selvfølge, at den enkelte præst må kunne reservere sig.

Randers Indre Mission konstaterer med stor tilfredshed, at lovforslaget lægger op til, at præster kan undlade at medvirke ved vielse af to af samme køn, da det er vigtigt, da mange præster af samvittighedsgrunde ikke vil kunne medvirke til en handling, der skal velsigne et samliv, der har Bibelens ord imod sig.

Kronjyllands Valgmenighed henstiller til, at der også tages hensyn til samvittigheden hos andre kirkeligt ansatte end blot præsterne.

Ateistisk Selskab udtaler forståelse for, at enkelte præster, imamer, rabbinere et cetera ikke vil udføre denne type vielse, men nogle personer med vielsesret i det pågældende trossamfund skal udføre denne type vielse.

Ph.d., professor i religionsret Lisbeth Christoffersen anfører, at lovudkastet giver en elegant lovteknisk løsning på spørgsmålet om præsters ret til at undlade at vie par af samme køn ved at placere denne ret som en undtagelse fra det generelle retskrav, folkekirkens medlemmer har på kirkelig betjening. Hun opfordrer til, at der i bemærkningerne til lovforslaget, svar på spørgsmål fra folketingsudvalget eller andet gøres udtømmende op med præstens rettigheder til at fravige medlemmers ret til kirkelig betjening i forhold til vielse.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger:

Med lovforslaget ønskes der en lovfæstelse af præsters ret til at undlade at vie to personer af samme køn. Det har således ikke været intentionen bag lovforslaget, at dette udtømmende skulle gøre op med præsters ret til at fravige medlemmers ret til kirkelig betjening i forhold til vielse.

Høringssvarene giver ikke anledning til bemærkninger ud over, hvad der er anført under bemærkningerne til biskoppernes høringssvar.

2.2 Frihedsrettigheder for kirkefunktionærer m.v.

27 præster/provster ønsker, at der skal indføres en ret for kirkefunktionærer til at undlade at medvirke ved vielse af to personer af samme køn. 2 mener, at menighedsrådet skal have ret til at blokere for brug af kirken til vielse af par af samme køn. 15 mener, at der skal indføres en præambel i ritualbogen. Nogle anfører, at menighedsrådet med henvisning til menighedsrådslovens § 38 kan blokere for anvendelsen af et ritual for vielse af par af samme køn.

16 menighedsråd finder, at kirkefunktionærer bør kunne fritages for at medvirke ved en vielse af to personer af samme køn. Syv menighedsråd mener, at menighedsrådet/præsterne bør kunne blokere for foretagelse af vielse af to personer af samme køn i kirken. Syv menighedsråd anfører, at et ritual bør indeholde en præambel eller ikke bør være en del af ritualbogen. Et menighedsråd anfører, at præster skal have pligt til at vie også personer af samme

køn. Et menighedsråd forholder sig ikke konkret til lovforslaget, men advarer mod vedtagelsen.

Indre Mission foreslår, at kirkefunktionærer skal være omfattet af fritagelsesmuligheden, og anfører, at menighedsrådet med henvisning til menighedsrådslovens § 38 kan blokere for anvendelsen af et ritual for vielse af par af samme køn.

Dansk Bibel-Institut, Kristeligt Forbund for Studerende, Evangelisk Luthersk Missionsforening og Luthersk Mission ønsker, at også kirkefunktionærer skal have mulighed for at blive fritaget for at gøre tjeneste ved disse vielser. Endvidere ønsker de indført en bestemmelse om, at sogne, hvor præster og menighedsråd er enige om det, kan afvise, at vielserne gennemføres i sognets kirker.

Menighedsfakultetet anfører, at kirken ikke er præsternes alene. Kirkens menigheder, menighedsråd, ansatte funktionærer og andre medarbejdere bør i lige så høj grad kunne fritages for medvirken ved eventuelle vielser af homoseksuelle.

Evangelisk Luthersk Netværk ønsker, at der også gives lovmæssig hjemmel for, at kirkens ansatte personale ikke medvirker ved vielser af par af samme køn. Når der er frihed for præster, må der også være det for kirkens ansatte. Det bør også være muligt for et menighedsråd at nægte, at den kirke, de forvalter, skal bruges til kirkelige handlinger, som de ikke kan stå inde for.

I et svar fra 40 organister er der ønske om, at organister skal kunne fritages for at spille til vielser af par af samme køn. Anmoder om, at der ikke indføres ritualer for vielse af par af samme køn, alternativt sikrer kirkemusikernes ret til at blive fritaget for at medvirke og henviser i den forbindelse til sundhedslovens § 102. Tre organister udtrykker samme ønske i et enslydende brev.

Randers Indre Mission opfordrer regeringen til at sørge for, at kirkefunktionærerne får en tilsvarende mulighed for at undlade at medvirke, når to af samme køn indgår ægteskab.

Kronjyllands Valgmenighed henstiller til, at der også tages hensyn til samvittigheden hos andre kirkeligt ansatte end blot præsterne.

Provst emeritus Holger Villadsen anfører med henvisning til menighedsrådslovens § 38, at et menighedsråd har vetoret i forhold til indførelsen af et nyt autoriseret ritual.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger

Det teologiske ansvar for gennemførelse af en kirkelig vielse påhviler præsten, der har ansvaret for tilrettelæggelsen af den kirkelige handling. Kirkefunktionærerne vil, uanset om de deler præstens teologiske opfattelse, være forpligtet til at medvirke til, at den kirkelige handling kan gennemføres.

Disse bemærkninger har ikke givet anledning til ændringer i lovforslaget.

Ministeren for Ligestilling og Kirke vil samtidig med lovforslagets fremsættelse anmode biskopperne om at udarbejde de nødvendige ritualer.

Med hensyn til bemærkningerne angående menighedsrådslovens § 38, stk. 1, nr. 2, er bestemmelsens indhold præciseret i lovforslagets bemærkninger pkt. 3.1.2:

”Efter § 38, stk. 1, nr. 2, i lov om menighedsråd, jf. lovbekendtgørelse nr. 146 af 24. februar 2012, skal præsten have menighedsrådets samtykke til, at der ved de faste gudstjenester eller kirkelige handlinger anvendes en anden autoriseret liturgi eller andre autoriserede ritualer end dem, der hidtil er anvendt i menigheden. Bestemmelsen vedrører kun autoriserede ritualer, der ønskes anvendt i stedet for hidtil anvendte autoriserede ritualer. Bestemmelsen kan derfor ikke bruges til, at menighedsrådet kan blokere for, at et ritual for vielse af par af samme køn bruges i kirken.”

2.3 Bemærkninger vedr. ritualer

Provst emeritus Holger Villadsen anfører til lovforslagets bemærkninger blandt andet, at ægteskabsloven angiver i § 20, stk. 2, en ramme om tilspørgslens og forkyndelsens indhold. Det kan være en mulighed, at det overlades til den pågældende præst og de implicerede parter frit at tilrettelægge vielsens nærmere forløb uden at skulle anvende et autoriseret ritual. Den eneste begrænsning er i givet fald rammebestemmelsen i selve ægteskabsloven. På nuværende tidspunkt foreskriver den gældende bekendtgørelse om kirkelig vielse indenfor folkekirken, at vielsen skal foregå i overensstemmelse med et autoriseret ritual. Han foreslår, at bekendtgørelsen formuleres sådan, at dette krav ikke gælder vielse af to af samme køn.

Holger Villadsen paralleliserer til, at der findes et autoriseret ritual for jordpåkastelse, men at der ikke findes noget autoriseret ritual for begravelse. Begravelsesloven har et krav om, at præster i folkekirken skal anvende folkekirkens jordpåkastelsesritual. Hvis man undlader at autorisere et ritual for vielse af par af samme køn, kan det ses som en parallel til den ordning, som gælder og fungerer udmærket ved begravelser. Og ægteskabslovens rammebestemmelser i § 20 kan fungere som den relevante parallel til det autoriserede jordpåkastelsesritual.

Han anfører, at liturgisk lovgivning bør forgå i overensstemmelse med konsensus i folkekirken, og at der ikke på nuværende tidspunkt foreligger tilstrækkelig konsensus bag et nyt autoriseret ritual for vielse af par af samme køn, hvilket i den aktuelle situation burde tale for stor tilbageholdenhed.

Professor Lisbet Christoffersen opfordrer til, at det præciseres i lovforslagets bemærkninger om regulering af folkekirkens indre anliggender, at der dels er

tale om forholdet mellem lovgivende og udøvende magt og dels at udøvende magt her regulerer folkekirkens forhold som trossamfund.

Side 8
Dokument nr. 26457/12

Herudover anfører hun med hensyn til forholdet mellem ministeriet og folkekirkens øvrige instanser, at det retlige spørgsmål, om hvem der har kompetencen til dels at give nye ritualer retlig form dels at fastlægge indholdet i nye ritualer, ikke afklares i lovforslagets bemærkninger. Hun mener, at en afklaring af dette spørgsmål f. eks har betydning for, om biskopperne selv har kompetence til at tage stilling til indholdet i et nyt vielsesritual for par af samme køn, eller det er ministeren, der (ud over selve vielsesformuleringen, der fastlægges i ægteskabsloven) kan beslutte indholdet i ritualet. Hun tilføjer, at det også har betydning for det teoretiske spørgsmål, der har været stillet i dagspressen: kan en biskop (eller biskopperne) pålægges at udarbejde dette ritual. Hun opfordrer til, at bemærkningerne afklares på dette punkt.

Endelig anfører hun, at det af bemærkningerne til lovforslaget klart bør fremgå, at biskopperne/mindst en biskop har tilkendegivet, at et ritual kan udarbejdes inden for rammerne af folkekirkens selvidentitet som evangelisk-luthersk, da det er en forfatningsretlig forudsætning, at lovgivningsmagten ikke "presser" folkekirken ud over rammerne for denne selvforståelse.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger

Arbejdet med udformningen af ritualer vil som nævnt i lovforslagets bemærkninger afsnit 3.2 blive forestået af hovedparten af biskopperne. I den forbindelse er det forventningen, at der i dette arbejde vil blive taget stilling til, om dele af ritualerne kan være vejledende.

Det er ministeriets vurdering, at det ikke vil være i overensstemmelse med lovens intention at fastsætte bestemmelse om, at den gældende bestemmelse om, at vielse indenfor folkekirken skal foretages i overensstemmelse med et autoriseret ritual, ikke skal gælde ved vielse af to personer af samme køn.

Det har ikke været tanken bag lovforslaget, at der i bemærkningerne hertil skulle gøres rede for spørgsmål af teoretisk karakter - hverken om forholdet mellem lovgivende og udøvende magt eller forholdet mellem ministeriet og folkekirkens øvrige instanser. Ministeriet kan henholde sig til, at lovforslagets bemærkninger pkt. 3.1.3 indeholder et afsnit om ritualer og deres tilblivelse. I øvrigt henvises til lovforslagets bemærkninger pkt. 3.2.

2.4 Forholdet til Grundlovens § 4

Indre Mission og Kirkelig Samling om Bibel og Bekendelse og to privatpersoner anser et ritual for vielse af homoseksuelle for at være i konflikt med Grundlovens § 4. Anfører blandt andet, at sådanne ritualer vil få yderst uheldige konsekvenser for store dele af den gudstjenestesøgende menighed og for enkeltpersoner. Advarer mod den foreslåede lovgivning.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger

Med hensyn til Grundlovens § 4 henvises til lovforslagets bemærkninger under pkt. 3.2.

2.5 Velsignelse og vielsesattester

Landsforeningen for bøsser, lesbiske, biseksuelle og transpersoner kan tilslutte sig lovforslaget, men anfører, at da der stadig også fremover vil eksistere gældende registrerede partnerskaber, som enten er indgået i Danmark før ændringerne i ægteskabsloven eller i udlandet, burde bestemmelsen også omfatte disse. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at de eksisterende velsignelsesritualer forbliver uændrede og kan anvendes som hidtil. Det bør præciseres, hvis der hermed (også) menes velsignelse af registrerede partnerskaber. Med hensyn til vielsesattester bør disse fremover formuleres kønsneutralt. Det bør være samme attest, der anvendes for alle par uanset ægtefællernes køn.

Ministeriet for Ligestilling og Kirkes bemærkninger

Lovforslaget ændrer ikke på muligheden for en gudstjenestelig markering af et registreret partnerskab, men som hidtil hviler den ordning på frivillighed.

Med hensyn til udformningen af vielsesattester vil bemærkningerne herom indgå i de videre overvejelser om udformningen af de kirkelige vielsesattester.